

Социоекономске и хигијенске карактеристике становања у Србији*Предраг Перуновић¹, Бранивоје Тимотић², Маријола Обрадовић³, Христо Анђелски⁴***Socio-Economic and Hygienic Characteristics of Housing in Serbia***Predrag Perunović, Branivoje Timotić, Marijola Obradović, Hristo Anđelski*

Сажетак: Човек проведе у стану/кући преко половине живота, а деца још и више. Стан је центар сложених социјалних функција породице и тесно је повезан са здрављем, како директно, тако и индиректно.

Циљ рада јесте да се сагледају услови становања са хигијенског и социо-економског аспекта. У реализацији циља коришћен је метод анкетног истраживања, тј. анализирани су подаци обимног анкетног истраживања Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“.

Резултати истраживања су показали да су станови/куће у Србији били доста добро технички опремљени. Скоро 100% станова/кућа је било прикључено на електричну струју, а на пијаћу воду 95,2%. Са комплетном санитацијом је било 85,2% станова/кућа.

Отпадне материје на хигијенски начин отклањало је 76,4% домаћинстава у Србији, а у Београду 94,7%. Клозете је поседовало 96,2% домаћинстава и углавном на испирање.

Становништво се са водом за пиће снабдевало углавном из градских и локалних водовода, а затим из бунара и јавних чесми.

Домаћинства су била власници станова/кућа у 79,5% случајева. Сопствени стан/кућу имало је 83,9% градских и 77% сеоских домаћинстава, а разлика је статистички значајна ($\chi^2 = 55,134$; $df = 5$; $p < 0,001$).

Највећи број домаћинстава имао је стан/кућу са две собе (37,7%), а једну собу око 12% домаћинстава, исто толико и четири и пет и више соба. У Београду је знатно већи проценат једнособних станова, а мањи проценат станова/

Summary: The man spent in the apartment / house over half of life, and children even more. Apartment is the center of the complex family and social functions closely associated with health, both directly and indirectly.

The aim of this paper is to review the housing conditions of hygiene and socio-economic aspects. The realization of the objectives of the survey method was used to research, ie. Data were analyzed by large-scale survey research of the Institute of Public Health of Serbia „Dr Milan Jovanovic Batut“.

The results showed that the apartments / houses in Serbia were technically very well equipped. Almost 100% of flats / houses were connected to electricity and drinking water to 95.2%. With a total sanitation was 85.2% flats / houses.

Waste materials in a hygienic manner took the 76.4% of households in Serbia, in Belgrade 94.7%. Toilets is owned 96.2% of households and mainly on irrigation.

The population with drinking water supplying mainly from municipal and local water supply, then from the wells and public drinking fountains.

Households are the owners of flats / houses in 79.5% of cases. Own apartment / house had a 83.9% urban and 77% of rural households, and the difference was statistically significant ($\chi^2 = 55.134$, $df = 5$, $p < 0.001$).

The largest number of households had an apartment / house with two rooms (37.7%), and a room about 12% of households, as much as four or five or more rooms. In Belgrade, a significantly higher proportion of one bedroom apartments, and a small-

1 Предраг Перуновић, дипл. екон., Министарство здравља Републике Србије, Београд.

2 Проф. др Бранивоје Тимотић, емеритус, Београд.

3 Мр сц. мед. др Маријола Обрадовић, Завод за заштиту здравља радника у железничком саобраћају, Београд.

4 Доц. др Христо Анђелски, Стоматолошки факултет, Панчево.

кућа са четири и пет и више соба него у Србији. Те разлике су статистички значајне, а исто тако је статистички значајна разлика у броју соба у становима/кућама у градским и сеоским насељима: 21% домаћинстава у сеоским насељима имало је пет и више соба, а у градским насељима 6,6%. Обрнуто је било у односу на једну собу: имало их је 16% домаћинстава у градским насељима, а 6% у сеоским насељима ($\chi^2 = 493,504$; $df = 4$; $p < 0,001$).

Највећи број станова био је са површином у интервалу од 51 до 75м² (35,6%), а затим са површином у интервалу од 25 до 50м² и од 76 до 100м². У Београду је било 39,4% станова са површином од 51 до 75м², а затим 30% станова са површином од 25 до 50м². Ове разлике су статистички значајне ($\chi^2 = 157,551$; $df = 8$; $p < 0,001$). Исто тако, статистички је значајна разлика у величини површине станова/кућа у градским и сеоским насељима ($\chi^2 = 508,827$; $df = 4$; $p < 0,001$).

Највећа површина стана по члану домаћинства у Србији била је преко 25м² (у 35,6% случајева), а затим у интервалу од 16 до 25м² (34%) и мање од 16м² (30,4%). У Београду је било обрнуто, и та разлика је статистички значајна, као и у односу између градских и сеоских насеља.

Подови су били углавном од паркета и керамичких плочица (60,6%) и патоса или бетона (37,3%), у Београду израженије, као и у градским насељима, у односу на сеоска насеља. Исто је било и у погледу купатила.

Кључне речи: Социоекономске и хигијенске карактеристике, становање, Србија.

er proportion of flats / houses with four or five or more rooms than in Serbia. These differences were statistically significant, and also a statistically significant difference in the number of rooms in apartments / houses in urban and rural areas: 21% of households in rural areas had five or more rooms, in urban areas 6.6%. The reverse was compared to a single room: had them 16% of households in urban areas, and 6% in rural areas ($\chi^2 = 493.504$, $df = 4$, $p < 0.001$).

The largest number of apartments with the area was in the range from 51 to 75m² (35.6%), and then to the surface at intervals of 25 to 50m² and 76 to 100m². Belgrade was 39.4% of dwellings with an area of 51 to 75m², and then 30% of dwellings with an area of 25 to 50m². These differences were statistically significant ($\chi^2 = 157.551$, $df = 8$, $p < 0.001$). Likewise, a statistically significant difference in the surface area of flats / houses in urban and rural areas ($\chi^2 = 508.827$, $df = 4$, $p < 0.001$).

Maximum floor area per household in Serbia was over 25m² (in 35.6% of cases), and then at intervals of 16 to 25m² (34%) and less than 16m² (30.4%). Belgrade was the other way around, and this difference was statistically significant, as well as between urban and rural settlements.

The floors were mostly of the parquet and ceramic tiles (60.6%) and flooring or concrete (37.3%), more pronounced in Belgrade, as well as in urban areas compared to rural settlements. It was the same in terms of bathrooms.

Key words: Socio-economic and hygienic characteristic, housing, Serbia.

Увод

Стан је социјални фактор који је веома тесно повезан са здрављем. Човек проведе у стану преко половине свог живота, а деца још и више. Он је центар сложених социјалних функција породице и директно или индиректно је везан за здравље становника. Повећано оболевање везано је за лоше стамбене услове, посебно од респираторних болести, реуматизма, астме, заразних болести, несрећних случајева итд.^{1, 2}.

За здравије становање од необичне важности су темељи зграде, зидови, тапети, подови и таваница. Тако, поред осталог, темељ треба да буде постављен најмање један метар изнад највишег водостања подземних вода. А у циљу заштите од продирања влаге у зграду, треба да се изведе, на пример, бочна и вертикална изолација премазивањем слоја битумена, изградња ваздушног слоја поред темеља зграде³.

Затим, за изградњу спољних зидова зграде најбоље је да се користи цигла, поред других различитих материјала. Са хигијенског аспекта,

као и зидови од цигле, дрвени зидови су, такође, задовољавајући. Камени зидови, са друге стране, су хладни и нису препоручљиви. Тапете, које се користе у циљу побољшавања одржавања чистоће и термичких особина зидова, због извесних лоших особина нису препоручљиве: тапети од хартије привлаче влагу, а од платна скупљају прашину; тапети од дрвета једино задовољавају хигијенске захтеве⁴.

Бојење зидова се од давнина врши кречом, који има и бактерицидне особине. Данас се користе анилинске боје, а препоручљиво је премазивање зидова најмање једном годишње.

И подови треба да имају добру термоизолациону особину. У томе дрвени подови потпуно задовољавају. Линолеум је добар за под, али је тежак и нема добре термоизолационе особине. Ксилолит је врло добар, лак и топао под. Данас се често користе топли подови и винас плочице. Терацо и бетонски подови, сем купатила, па и кухиња, не препоручују се⁵.

Таваница треба да буде бела, или друге отворене боје, која одбија светлост и ствара издешније осветљење и пријатан боравак у просторији. Материјал таванице треба да буде хигроскопан, да се не врши кондензација паре.

Зид стана треба да смањи буку, и у погледу акустичне изолације зид од цигле је повољан. Бука у стану не треба да прелази 25, а највише 40 децибела.

Са хигијенског, психолошког и социолошког аспекта стан треба да буде одговарајуће површине, зависно од броја чланова породице, 18 до 20м² по члану.

Циљ и метод рада

Основни циљ рада јесте да се истраже и сагледају услови становања грађана Србије, са хигијенског и социоекономског аспекта. Ти услови су сагледани по територијалним деловима Републике Србије, по типу насеља, полу и имућном стању. У реализацији циља рада коришћен је метод анкетног истраживања, које је спровео Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“, 2000. и 2006. године.

Резултати и дискусија

Анкетом о условима становања обухваћено је 6.156 домаћинстава, чије су социоекономске карактеристике приказане у табели 1.

Табела 1. Социоекономске карактеристике домаћинстава у Србији

Ред. број	Показатељи		Број домаћинстава	Број чланова домаћинства			Просечан број	
				Укупно	Просечно по домаћинству	Најчешће	м ² по члану домаћинства	по стамбеној просторији
0	1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Територија / подручје	Београд	1385	4274	2,8	2,0	31,3	1,5
2.		Војводина	1734	5343	2,8	2,0	37,6	1,6
3.		Централна Србија	3037	10105	3,1	2,0	32,3	1,6
4.		Србија	6156	19722	3,0	2,0	33,4	1,6
5.	Тип насеља	Градски	3617	11223	2,8	2,0	32,5	1,6
6.		Сеоски	2539	8499	3,2	2,0	34,8	1,6
7.	Имућно стање	Најсиромашнији	1401	3841	2,6	1,0	34,9	1,6
8.		Најимућнији	1237	3955	3,0	3,0	29,9	1,6

Табела 2. Техничка опремљеност стана/куће (у %)

Ред. број	Показатељи		Домаћинства			
			Са електричном енергијом	Са прикључком на воду	Са санитарјама у стану	Која своје услове сматра лошим
0	1	2	4	5	6	7
1.	Територија / подручје	Београд	100,0	98,3	92,2	14,4
2.		Војводина	99,5	96,6	88,7	16,4
3.		Централна Србија	99,5	93,0	79,7	19,4
4.		Србија	99,6	95,2	85,2	17,3
5.	Тип насеља	Градски	99,7	99,5	92,9	13,7
6.		Сеоски	99,5	98,2	74,2	22,4
7.	Имућно стање	Најсиромашнији	98,4	76,4	48,5	41,0
8.		Најимућнији	100,0	99,9	96,5	4,7

Табела 3. Електрична енергија у стану/кући

Ред. број	Показатељи		Број			%		
			Да	Не	Укупно	Да	Не	Укупно
0	1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Територија / подручје	Београд	912	100	1012	90,1	9,9	100,0
2.		Војводина	1273	64	1337	95,2	4,8	100,0
3.		Централна Србија	1982	119	3101	96,2	3,8	100,0
4.		Србија	5167	283	5450	94,8	5,2	100,0

Просечан број чланова домаћинства у Србији износио је три, а најчешће два (табела 1). На једног члана домаћинства долазило је просечно 33,4м², најмање у Београду и у градским насељима, те у најбогатијим, него у најсиромашнијим домаћинствима.

Скоро сва домаћинства у Србији (99,5%) била су прикључена на електричну енергију, како у градским, тако и осталим насељима (табела 2). Само у најсиромашнијим домаћинствима на електричну енергију је прикључено нешто мање станова/кућа (98,4%). Број домаћин-

става која су прикључена на воду био је нешто мањи (95,2%), а најмање су била прикључена на воду најсиромашнија домаћинства (76,4%). Домаћинства у Србији са санитарјама у стану било је 85,2%; најмање у централној Србији (79,7%), у сеоском типу насеља (74,2%), код најсиромашнијих домаћинства (48,5%). Најимућнија домаћинства у Србији поседовала су санитарije у 96,5% случајева.

Домаћинства у Србији су оценила своје стамбено стање као лоше у 17,3% случајева, а у Београду у 14,4% случајева. Најсиромаш-

Табела 4. Прикључак на воду и канализацију и хигијенско уклањање отпадних материја

Ред. број	Показатељи		% домаћинстава			% становника		
			Користе безбедне изворе	Имају клозет	Хигијенски уклањају отпадне материје	Са прикључком на воду	Имају безбедне изворе	Имају прикључак на канализацију
0	1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Територија / подручје	Београд	99,3	94,6	94,7	98,3	99,4	96,0
2.		Војводина	99,4	96,7	92,0	96,6	99,6	90,8
3.		Централна Србија	98,6	96,5	58,5	90,5	98,7	82,3
4.		Србија	99,0	96,2	76,4	95,2	99,1	87,7
5.	Тип насеља	Градски	99,5	95,7	94,9	97,8	99,7	94,8
6.		Сеоски	98,2	97,0	50,0	91,7	98,4	78,4
7.	Имућно стање	Најсиромашнији	97,8	94,5	37,0	76,4	98,0	48,4
8.		Најимућнији	99,4	97,3	99,6	99,9	99,5	99,2

Табела 5. Начини снабдевања водом за пиће у Србији

Ред. број	Начини снабдевања		Пол				Свега	
			Мушки		Женски			
			Број	%	Број	%	Број	%
0								
1.	Градски водовод		841	65,8	865	65,6	1506	65,7
2.	Локални водовод		192	19,7	274	20,8	465	20,3
3.	Јавна чесма		19	1,9	24	1,8	43	1,9
4.	Бушени бунар		43	4,4	66	5,0	109	4,7
5.	Копани бунар	покривен	70	7,2	76	5,8	146	6,4
6.		непокривен	5	0,5	10	0,7	15	0,6
7.	Цистерна		1	0,2	2	0,1	3	0,1
8.	Други		3	0,3	2	0,1	5	0,2
9.	УКУПНО		975	100,0	1317	100,0	2292	100,0

нија домаћинства су своје стамбено стање оценила као лоше у 41,0% случајева, а најимућнија у само 4,7% случајева.

Електричну струју у стану/кући у Србији имало је око 95% домаћинстава, највише у централној Србији, а најмање у Београду (табела 3). Та разлика је статистички значајна ($\chi^2 = 57,208$; $df = 2$; $p < 0,001$). Посматрано према типу насеља, разлика између градских и сеоских насеља је такође статистички значајна

($\chi^2 = 25,850$; $df = 1$; $p < 0,001$), односно, био је већи број домаћинстава прикључен на електричну струју у сеоским, него у градским насељима.

Безбедне изворе воде користило је 99% домаћинстава у Србији (табела 4), и то у нешто већем проценту у градским насељима и у најимућнијим домаћинствима. Клозете су имали у 96,2% домаћинстава у Србији, као и у 97,3% најимућнијих и у 94,5% најсиромаш-

Табела 6. Врсте нужника у Србији

Ред. број	Врсте нужника	Пол				Свега	
		Мушки		Женски		Број	%
		Број	%	Број	%		
0							
1.	Прикључен на канализацију	580	59,5	775	58,8	1354	59,1
2.	Прикључен н септичку јаму	269	27,6	359	27,3	628	27,4
3.	Без испирања	6	0,6	4	0,3	10	0,5
4.	Пољски	119	12,2	176	13,4	295	12,9
5.	Без клозета	1	0,1	3	0,2	4	0,2
6.	УКУПНО	975	100,0	1317	100,0	2292	100,0

Табела 7. Власништво стана / куће

Ред. број	Територија/подручје		Власништво стана/куће					УКУПНО
			Сопствени	Родитељи	Држава	Подстаанар	Други	
0	1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Београд	Број	776	106	44	74	13	1013
2.		%	76,6	10,5	4,3	7,3	1,3	100,0
3.	Војводина	Број	1041	140	22	112	29	1344
4.		%	77,5	10,4	1,6	8,3	2,2	100,0
5.	Централна Србија	Број	2542	246	129	173	34	3124
6.		%	81,4	7,8	4,1	5,5	1,2	100,0
7.	Србија	Број	4359	492	195	359	76	5481
8.		%	79,5	9,0	9,6	6,5	1,4	100,0
9.	Тип насеља	Градски	83,9	8,6	2,2	4,2	1,1	-
10.		Сеоски	77,0	9,2	4,4	7,8	1,6	-

них домаћинстава. Интересантно је да је клозете имало 97% домаћинстава у сеоским, а 95,7% у градским насељима.

Отпадне материје на хигијенски начин уклањало је 76,4% домаћинстава у Србији, а у Београду 94,7% домаћинстава. Домаћинства у градским насељима су хигијенски уклањали отпадне материје у 94,9% случајева, а у сеоским насељима у само 50,0% случајева. Најимућнија домаћинства су хигијенски уклањали отпадне материје у 99,6% случајева, а најсиромашнија домаћинства у само 37,0% случајева.

Становништво, као и домаћинства, било је прикључено на воду и хигијенски је уклањало отпадне материје у високом проценту. Тако је 95,2% становника Србије прикључено на воду, а у Београду 98,3% становника. Становништво у градским насељима је било знатно више прикључено на воду (97,8%) у односу на сеоско становништво (91,7%), као и најимућнији (99,9%) у односу на најсиромашније становништво (76,4%). На канализацију је било прикључено 87,7% становника Србије, и 96,0% становника Београда. Градско становништво је знатно више прикључено на канализацију (94,8%) у односу

Табела 8. Власништво стана/куће по полу

Ред. број	Власништво стана/куће	Пол				Свега	
		Мушки		Женски		Број	%
		Број	%	Број	%		
0							
1.	Сопствени стан/кућа	799	82,0	1073	81,6	1871	8,8
2.	Држава	16	1,6	30	2,3	46	2,0
3.	Родитељи	16	1,6	24	1,8	40	1,8
4.	Подстанар	19	1,9	24	1,9	43	1,9
5.	Друго	125	12,8	164	12,5	289	12,6
6.	УКУПНО	974	100,0	1315	100,0	2289	100,0

Табела 9. Број соба по домаћинству

Ред. број	Територија/подручје		Број соба					УКУПНО	
			1	2	3	4	5 и више		
0	1	2	3	4	5	6	7	8	
1.	Београд		Број	161	379	293	96	71	1000
2.			%	16,1	37,9	29,3	9,6	7,1	100,0
3.	Војводина		Број	111	498	359	205	167	1340
4.			%	8,3	37,2	26,8	15,3	12,5	100,0
5.	Централна Србија		Број	402	1180	781	341	410	3114
6.			%	12,9	37,9	25,1	11,0	13,2	100,0
7.	Србија		Број	674	2057	1433	642	648	2544
8.			%	12,4	37,7	26,3	11,8	11,9	100,0
9.	Пол	Мушки	Број	187	312	219	117	130	965
10.			%	19,4	32,3	22,7	12,1	13,4	100,0
		Женски	Број	275	416	308	156	148	1302
			%	21,1	31,9	23,6	12,0	11,5	100,0
		Свега	Број	462	728	527	273	277	2268
			%	20,4	32,1	23,3	12,0	12,1	100,0

на сеоско становништво (78,4%), као и најимућније становништво (99,2%) у односу на сеоско становништво (48,4%).

Пијаћом водом становништво Србије се снабдевало углавном из градског и локалног водовода (табела 5), а затим из бунара и јавне чесме. Други начини снабдевања становништва пијаћом водом су били далеко ређи. Снабдевање пијаћом водом у односу на пол није имало значајније разлике.

Највећи број клозета на испирање у Србији био је прикључен на канализацију (59,1%) или септичку јаму (27,4%) (табела 6), а затим следе пољски клозети (12,9%). Прикључак на канализацију у односу на пол није имао значајније разлике.

Домаћинства у Србији су била у 79,5% случајева власници стана/куће, а у 9,0% случајева власници су родитељи (табела 7). Држава је била власник стана/куће у 9,6% слу-

Табела 10. Површина стамбеног простора

Ред. број	Територија/подручје		Површина у м ²					
			До 25	25 - 50	51 - 75	76 -100	Преко 100	УКУПНО
0	1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Београд	Број	36	299	398	193	77	998
2.		%	3,6	30,0	39,4	19,3	7,7	100,0
3.	Војводина	Број	18	226	427	411	154	1336
4.		%	1,3	16,9	32,0	30,8	19,0	100,0
5.	Централна Србија	Број	74	767	1123	674	480	3118
6.		%	2,4	24,6	36,0	21,6	15,4	100,0
7.	Србија	Број	128	1292	1943	1278	811	5452
8.		%	2,3	23,7	35,6	23,4	14,9	100,0

Табела 11. Површина стана по члану домаћинства

Ред. број	Територија/подручје		Површина у м ²			
			Мањи од 16	16-25	Преко 25	УКУПНО
0	1	2	3	4	5	6
1.	Београд	Број	358	331	309	998
2.		%	35,9	33,1	31,0	100,0
3.	Војводина	Број	268	477	591	1336
4.		%	20,1	35,7	44,2	100,0
5.	Централна Србија	Број	1034	1045	1039	3118
6.		%	33,2	33,5	33,5	100,0
7.	Србија	Број	1660	1853	1939	5452
8.		%	30,4	34,0	35,6	100,0

чајева, а као закупац-подстанар стана/куће живело је 6,5% породица. Посматрано по територијалним деловима Србије, ове разлике биле су статистички значајне ($\chi^2 = 52,227$; $df = 10$; $p < 0,001$).

У погледу типа насеља разлика је била статистички значајна ($\chi^2 = 55,134$; $df = 5$; $p < 0,001$) између градских и сеоских насеља. Сопствени стан/кућу имало је домаћинство у градском насељу у 83,9% случајева, а домаћинство у сеоском насељу у 77,0% случајева.

Разлика у власништву стана/куће у односу на пол становника Србије није била статистички значајна (табела 8).

Највећи број домаћинстава у Србији имала је стан са две (37,7%) и три собе (26,3%), а једну, четири, пет и више соба имало је око 12% домаћинстава (табела 9). Знатно већи проценат једнособних станова у односу на остале врсте станова био је запажен у Београду. Те разлике по територијалним деловима Србије биле су статистички значајне

Табела 12. Материјал за израду подова у становима

Ред. број	Територија/подручје		Материјал				
			Паркет и керамичке плочице	Патос, бетон	Земља	Друго	УКУПНО
0	1	2	3	4	5	6	7
1.	Београд	Број	795	179	4	33	1011
2.		%	78,6	17,7	0,4	3,3	100,0
3.	Војводина	Број	640	669	22	8	1339
4.		%	47,8	50,0	1,6	0,6	100,0
5.	Централна Србија	Број	1876	1193	20	28	3117
6.		%	60,2	38,3	0,6	0,9	100,0
7.	Србија	Број	3311	2041	46	69	5467
8.		%	60,6	37,3	0,8	1,3	100,0

Табела 13. Купатило у стану/кући

Ред. број	Територија/подручје		Купатило		
			Има	Нема	УКУПНО
0	1	2	3	4	5
1,	Београд	Број	933	78	1011
2,		%	92,3	7,7	100,0
3,	Војводина	Број	1271	127	1344
4,		%	90,6	9,4	100,0
5,	Централна Србија	Број	2830	291	3121
6,		%	90,7	9,3	100,0
7,	Србија	Број	4980	496	5476
8,		%	90,9	9,1	100,0

($\chi^2 = 79,452$; $df = 8$; $p < 0,001$). Исто тако, статистички значајна разлика у броју соба била је између станова/кућа у градским и сеоским насељима: 21% домаћинстава у сеоским насељима имало је пет и више соба, а само 6,6% домаћинстава у градским насељима. Обрнуто је у броју домаћинстава са једном собом: 16% домаћинстава у градским насељима имало је једну собу, а само 6,0% домаћинстава у сеоским насељима ($\chi^2 = 493,504$; $df = 4$; $p < 0,001$).

У погледу на површину стамбеног простора, највећи број станова у Србији (35,6%) имао је стамбену површину у интервалу од 51 до 75м², а затим површину у интервалу од 25 до 50м² (23,7%) и у интервалу од 76 до 100м² (23,4%) (табела 10).

У Београду је било 39,4% станова површине у интервалу од 51 до 75м², а затим станова површине у интервалу од 25 до 50м² (30,0%). Разлике су биле статистички значајне ($\chi^2 = 157,551$; $df = 8$; $p < 0,001$). Исто тако

била је статистички значајна разлика у површини стана домаћинстава градских и сеоских насеља ($\chi^2 = 508,827$; $df = 4$; $p < 0,001$). У сеоским насељима био је знатно већи број домаћинстава са површином стана преко 75m^2 , него у градским подручјима.

Највећа површина стана по члану домаћинства у Србији била је преко 25m^2 (35,6%), а затим у интервалу од 16 до 25m^2 (34,0%), док је површина мања од 16m^2 била у 30,4% случајева (табела 11). Та разлика је била статистички значајна по појединим територијалним деловима Србије ($\chi^2 = 104,899$; $df = 4$; $p < 0,001$). И у опште, постојала је статистички значајна разлика у величини површине стамбеног простора по члану домаћинства између градског и сеоског подручја ($\chi^2 = 102,916$; $df = 2$; $p < 0,001$). У сеоском подручју био је знатно већи број домаћинстава са стамбеном површином преко 25m^2 (43,0%), него у градским подручјима (30,0%).

Истиче се да су школска деца (7–19 година) у Србији имала своју собу у 62,4% случајева, у Београду у 53,5% случајева. У том погледу била је знатно повољнија ситуација на сеоским (66,0%) у односу на градска подручја (59,8%). Најсиромашнија домаћинства имала су посебну собу за ученика у 40% случајева, а најимућнија домаћинства у 64,1% случајева.

Подови станова у Србији били су израђени углавном од паркета или керамичких плочица (60,6%) и патоса и бетона (37,3%) (табела 12). У Београду је био знатно већи проценат подова од паркета (78,6%), а патос и бетон само у 17,7% станова; та разлика је статистички значајна ($\chi^2 = 307,054$; $df = 6$; $p < 0,001$). Исто тако, статистички значајна разлика била је између подова станова градских и сеоских подручја ($\chi^2 = 735,277$; $df = 3$; $p < 0,001$). У градским насељима 74,0% станова имало је подове од паркета или керамичких плочица, а у сеоским насељима 37,6%. Патос или бетон у сеоским насељима имало је око 60%, а у градским око 20% станова.

Купатило у стану/кући поседовало је 90,9% станова у Србији, а у Београду 92,3% станова (табела 13); ова разлика није статистички значајна ($\chi^2 = 2,731$; $df = 2$; $p = 0,255$). У

односу на тип насеља разлика је била статистички значајна ($\chi^2 = 153,010$; $df = 1$; $p < 0,001$). У градским насељима 94,5% домаћинстава имало је купатило у стану, а у сеоским насељима 84,6% домаћинстава.

Закључак

Станови/куће у Србији биле су доста добро технички опремљене. Скоро у 100% случајева они су приључени на електричну струју, како у градским, тако и у сеоским насељима. На пијаћу воду је било прикључено нешто мање станова/кућа (95,2%) у односу на електричну струју, а најсиромашнија домаћинства су била прикључена на пијаћу воду у само 76,4% случајева. Са комплетном санитацијом било је само 85,2% станова/кућа, најмање у централној Србији (79,9%). Најсиромашнија домаћинства имала су комплетну санитацију, а најимућнија у само 96,5% случајева.

Своју стамбену ситуацију испитаници су оценили као лошу у 17,3% случајева, најсиромашнији у 41% случајева, а најимућнији у само 4,7% случајева.

Клозете је имало 96,2% домаћинстава у Србији. Отпадне материје на хигијенски начин је уклањало 76,4% домаћинстава у Србији, а у 94,7% случајева домаћинства у Београду. Домаћинства у градским насељима отпадне материје на хигијенски начин је уклањало у 94,9% случајева, а у сеоским насељима само у 50% случајева. Исто тако, најимућнија домаћинства уклањала су отпад на хигијенски начин у 99,6% случајева, а најсиромашнија само у 37% случајева.

На канализацију је било прикључено 87,7% становника Србије, 96% становника Београда, знатно више становника градских насеља (94,8%) него становника сеоских насеља (78,4%), као и најимућнијих становника (99,2%) у односу на најсиромашније становнике (48,4%).

Пијаћом водом становништво у Србији се снабдевало углавном из градских и локалних водовода, затим из бунара и јавних чесми.

Што се тиче клозета, они су углавном били на испирање прикључени на канализацију

(у 59,1% случајева), а на септичку јаму у 27,4% случајева, док је пољске клозете имало 12,9% домаћинстава.

Домаћинства у Србији су била власници станова/кућа у 79,5% случајева, а у 9% случајева власници су били родитељи. У том погледу, постоји статистички значајна разлика између домаћинстава у градским и сеоским насељима ($\chi^2 = 55,134$; $df = 5$; $p < 0,001$): сопствену кућу је имало 83,9% градских, а 77% сеоских домаћинстава.

Највећи број домаћинстава у Србији имало је стан/кућу са две собе (37,7%), а око 12% домаћинстава имала је или једну, или четири, или пет и више соба. У Београду је био знатно већи проценат домаћинстава са једном собом, односно мањи проценат домаћинстава са четири и пет и више соба, него у Србији. Те разлике су биле статистички значајне. Исто тако, била је статистички значајна разлика у броју соба по домаћинству између градских и сеоских насеља. У сеоским насељима било је 21% домаћинстава са пет и више соба, а у градским насељима само 6,6%. Обрнуто, у градским насељима било је 16% домаћинстава са једном собом, а 6% домаћинстава у сеоским насељима ($\chi^2 = 493,504$; $df = 4$; $p < 0,001$).

Највећи број станова /кућа у Србији имало је површину у интервалу од 51 до 75м² (35,6%), а затим у интервалу од 25 до 50м² и од 76 до 100м². У Београду, 39,4% станова/кућа имало је површину у интервалу од 51 до 75м², а 30% у интервалу од 25 до 50м². Ова разлика је статистички значајна ($\chi^2 = 157,551$; $df = 8$; $p < 0,001$). Исто тако, статистички значајна разлика у површини станова/кућа је између градских и сеоских насеља ($\chi^2 = 508,827$; $df = 4$; $p < 0,001$). У сеоским насељима био је знатно већи број домаћинстава са површином стана преко 75м², него у градским насељима.

Највећа површина стана/куће по члану домаћинства износила је преко 25м² и била је заступљена у 35,6% случајева; затим следи површина од 16 до 25м² (заступљена у 34% случајева) и површина мања од 16м² (заступљена у 30,4% случајева). У Београду је стање било обрнуто, а ова разлика је статистички значајна ($\chi^2 = 104,899$; $df = 4$; $p < 0,001$). Статистички значајна разлика у површини стана по члану домаћинства била је између градских и сеоских насеља ($\chi^2 = 102,916$; $df = 2$; $p < 0,001$). У сеоским насељима био је знатно већи број домаћинстава са површином од 25м² по члану домаћинства, него у градским насељима.

Подови станова/кућа били су углавном од паркета или керамичких плочица (у 60,6% случајева) и патоса или бетона (у 37,3% случајева). У Београду је био знатно већи проценат станова/кућа са подовима од паркета или керамичких плочица (78,6%), а мањи проценат станова/кућа са подовима од патоса или бетона (17,7%). Та разлика је статистички значајна ($\chi^2 = 307,054$; $df = 6$; $p < 0,001$). Исто тако, статистички је значајна разлика у заступљености појединих врста подова у становима/кућама у градским и сеоским насељима. У градским насељима 74% станова/кућа имало је под од паркета или керамичких плочица, а у сеоским 37,6%. Патос или бетон имало је око 60% станова/кућа у сеоским насељима, а око 20% станова/кућа у градским насељима ($\chi^2 = 735,277$; $df = 3$; $p < 0,001$).

Купатило је имало 90,9% станова/кућа у Србији, а у Београду 92,3%. Ова разлика није статистички значајна ($\chi^2 = 2,731$; $df = 2$; $p < 0,255$). У односу градско и сеоско насеље, поседовање купатила је било статистички значајно различито. У градским насељима 94,5% домаћинстава је имало купатило, а у сеоским 84,6% ($\chi^2 = 2,731$; $df = 2$; $p < 0,255$).

Литература

1. Тимотић, Б., Јањић, М.: Примарна здравствена заштита. Elit-Medica, Београд, 2004.
2. Тимотић, Б.: Увод у медицину. Elit-Medica, Београд, 2004.
3. Тимотић, Б. и сар.: Социјална медицина. Веларга, Београд, 2000.
4. Савићевић, М. и сар.: Хигијена и социјална медицина. Медицинска књига, Београд-Загреб, 1970.
5. Цекић, Ј. и сар.: Хигијена са социјалном медицином и организацијом здравствене службе. Народна књига, Београд, 1973.

Контакт: Доц. др Христо Анђелски, Стоматолошки факултет, Панчево, моб. 0628808721, email: leposava1@sbb.rs